

Lausunto: Kestävyysmurros taloudessa ja yhteiskunnassa

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030:sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa on laaja ja kattava kuvaus kestävän kehityksen tilasta ja hallituksen listaamista yksityiskohtaisista toimenpiteistä sen edistämiseksi.

Selonteko on linjassa Suomen jo pidempään harjoittaman politiikkalinjausten kanssa, joiden mukaan Suomi painottaa Agenda2030:n toimeenpanon kiireellisyyttä ja tärkeyttä kaikkien maiden osalta sekä käytännössä kannattaa kaikkia hyviä asioita ja pyrkimyksiä. Vaarana on, että asioiden priorisointi ja ehkä myös Suomen perimmäiset pyrkimykset kiirehtiä toimeenpanoa hämärtyvät, kun pyritään saavuttamaan paljon hyviä asioita laajalla rintamalla. Tuloksena on helposti pitkä lista mainintoja ja kirjauksia ilman tarkempia toimien vaikuttavuusarvioita.

Tilastokeskus ylläpitää Suomen kansallista [SDG-indikaattoreiden tietokantaa](#). Näiden indikaattoritietojen perusteella laaditun Suomen VNR -raportin [tilastoliitteen](#) mukaan Suomessa Agenda 2030 tavoitteet ovat toteutuneet hyvin. Kansainvälisesti vertailtuna Suomi sijoittuu eri vertailuissa kärkisijoille yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa. Monet Suomi saavutti jo 1960-, 1970- ja 1980-luvuilla useat globaaleista Agenda 2030 -tavoitteista, etenkin terveyteen, sosiaalisiin olosuhteisiin, tasa-arvoon, turvallisuuteen ja elämänlaatuun liittyen. Agenda 2030:ssa vuodelle 2020 asetetut tavoitteet myös on pääosin saavutettu ja lisäksi on nähtävissä, että useat vuodelle 2030 asetetut tavoitteet tullaan saavuttamaan vuoteen 2030 mennessä.

Suomen kestävän kehityksen tila on pääosin hyvä, mutta joitakin haasteitakin löytyy

Globaalien SDG-seurantaindikaattoreiden valossa Suomi pärjää huomattavan hyvin ja vuosi vuodelta paremmin erityisesti sosiaali- ja terveysasioissa. Muun muassa vastasyntyneiden kuolleisuus, työtapaturmat, tahallisten henkirikosten uhrien määrä teot ja tupakointi ovat vähentyneet vuosi vuodelta.

Kansainvälisesti Suomi ja muut pohjoismaat ovat myös tarkasteltuna parhaiten sukupuolten välisen tasa-arvon toteuttaneita maita, vaikka tasa-arvossa on vielä tehtävää. Suomalaisessa työelämässä tasa-arvo on kehittynyt hyvään suuntaan ja naisten osuus esimerkiksi yritysten johtotehtävissä olevista on kasvanut merkittävästi. Haasteita on yhä sukupuolten välisessä väkivallassa, työmarkkinoiden sukupuolittumisessa ja palkkatasa-arvossa.

Aivan kaikessa ei kuitenkaan kehitys ole kulkenut pelkästään hyvään suuntaan, joissakin tavoitteissa Suomella on yhä parantamisen varaa. Vaikka Suomi on vaurastunut, ei hyvinvointi edelleenkään jakaudu tasaisemmin. Kansallisen määritelmän mukaan köyhien osuus väestöstä on jopa hieman lisääntynyt 2000-luvulle tultaessa. Teollisuuden osuus bruttokansantuotteen arvonlisäyksestä on supistunut 24:stä 17 prosenttiin ja teollisuuden osuus työllisistä on supistunut kolmanneksen. Myös Suomen innovatiivisuutta mittaavat indikaattorit ovat huolestuttavia. Tutkimus- ja kehittämismenojen osuus bruttokansantuotteesta laski 2010-luvulla neljänneksen. Huolestuttavaa on, että tutkijoiden määrä asukaslukuun suhteutettuna on pientynyt kolmanneksella ja innovaatioihin satsataan entistä vähemmän.

Ympäristökuormituksen suhteen on yhä tehtävää. Suomen erityisinä haasteina ovat kestävämmät tuotanto- ja kulutustavat, ilmastomuutoksen torjunta ja luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen. Suomessa syntyvä ympäristörasitus, päästöt ja jätemäärät ovat absoluuttisesti yhä edelleen huomattavan suuria. Osasyinä ovat Suomen muihin maihin nähden poikkeuksellisen pohjoisesta sijainnista johtuva suuri lämmitysenergian käyttö sekä harvasta asutuksesta johtuvat pitkät välimatkat ja liikenteen päästöt. Ympäristökuormitusta on kuitenkin pyritty vähentämään. Energiantuotannon CO₂-päästöt arvonlisäyksikköä kohden ovat puolittuneet, ja uusiutuvan energian kulutus on melkein kaksinkertaistunut. Myönteistä kehitystä on myös se, että ihmisten terveydelle erityisen haitallisten pienhiukkasten määrät kaupunkien hengitysilmassa ovat vähentyneet 30–40 prosenttia ja yhdyskuntajätteen kierrätysaste on kasvanut kaksinkertaiseksi.

SDG -tavoitteiden relevanssi

Agenda 2030 ja sen globaalit tavoitteet keskittyvät erityisesti kehittyvien maiden polttaviin sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten köyhyyden poistamiseen, terveyden edistämiseen ja tasa-arvon lisäämiseen. Sovitut tavoitteet ja niitä mittaavat indikaattorit ovat pitkälti kansainvälinen kompromissi, joiden pääpaino kehitysmaiden tilanteen parantamisessa. Sen sijaan ne eivät oikein sovellu kehittyneille maille, joilla on jo muita prioriteetteja yhteiskuntapolitiikassaan ja kestävässä kehityksessä. Asiantuntijoiden piirissä onkin herännyt kritiikkiä, jonka mukaan YK kuuntelee SDG-seurannassa ehkä liikaa kansainvälisten kehitysapuorganisaatioiden sekä kehitysmaiden näkökulmia ja toiveita globaalien ongelmien kustannuksella. Etenkään teollisuusmaiden kannalta tärkeinä pidetyt globaalit haasteet, kuten luonnon monimuotoisuuden

katoaminen ja ilmastonmuutos, eivät juurikaan näy tässä kehikossa. Tämä on haaste, koska nämä kehityskulut uhkaavat koko ihmiskunnan hyvinvointia ja tulevaisuutta hieman pidemmällä aikavälillä. Esimerkiksi kansainvälinen energiajärjestö IEA oli huhtikuussa 2021 ilmestyneessä [Global Energy Review 2021 raportissaan](#) huolissaan siitä, että toimista huolimatta globaalit ilmastopäästöt kasvavat taas rajusti ja että hiilen käyttö sähköntuotannossa kasvaa, vaikka uusiutuva energia olisi halvempaa. Ympäristökysymysten toissijaisuus Agenda 2030 -kokonaisuudessa näkyykin siinä, että vasta nyt SDG-mittaristoon saatiin mukaan indikaattori kasvihuonekaasupäästöjen määrästä. Luonteeltaan Agenda 2030 kokonaisuus edustaakin ns. heikon kestävyysajattelua. Ajatuksena on, että perinteisen talouskasvun ja kestävyys tavoitteet voidaan yhdistää.

Britannian valtiovarainministeriön tilaama ja äskettäin julkaisema Cambridgen yliopiston professorin Dasguptan raportti ([The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review](#)) kertoo, että luontokadosta on tulossa mittavat taloudelliset tappiot, jos luonnon tilasta ei huolehdita paremmin. Vallalla olevat taloustieteen mallit ovat perustuneet oletukselle, että talous ja yhteiskunnat voisivat toimia erillään luonnosta. Luonto ja sen tarjoamat palvelut on laskettu talouden piiriin vasta, kun luonnonvaroja otetaan talouden käyttöön ja niistä luodaan erilaisia talouden tuotoksia. Siksi talouden keskeinen mittari, bruttokansantuote (BKT), ei ota huomioon esimerkiksi luontopääoman kulumista. Pikemminkin se kannustaa kestävämmään taloudelliseen kasvuun. Viime kädessä luonto kuitenkin mahdollistaa talouden toiminnan. Luonnon ja sen monimuotoisuuden hupeneminen vähentää ihmiskunnan saamien luontopalvelujen määrää.

Dasguptan raportin mukaan luonnon tarjoamia palveluita kulutetaan nykyisellään kestävämmästä. Luonnon ekosysteemipalveluiden tarjonta ja biosfäärin uusiutuminen ovat selvästi pienempiä kuin ihmiskunnan aiheuttama kysyntä. Luontopääoman määrä hupenee jatkuvasti ja väestönkasvu pahentaa tilannetta. Tämä tulee vaikuttamaan nykyisen ja tulevaisuuden sukupolvien hyvinvointiin, sillä talouskasvua rajoittaa pitkällä aikavälillä maapallon ekologinen kantokyky. Talous ei voi pitkään toimia kestävämmästä ja erillään luonnosta. Dasguptan mukaan talouden menestymisen mittareita tulee uudistaa ja huomioida jatkossa paremmin luontopääoman kulumisen.

Dasguptan raportti kannustaa paitsi laventamaan BKT:ta mittarina ottamalla huomioon luontopääoman kulumisen, myös soveltamaan ja kehittämään ohjauskeinoja luontovarojen ylikulutuksen vähentämiseksi. Vaihtoehtoja uusiksi ilmastonmuutoksen, luonnon pääoman kulumisen ja hyvinvointia paremmin huomioiviksi mittareiksi on esitelty Tulevaisuusvaliokunnalle vuonna 2018 (Hoffrén, Jukka: Hyvinvointitalouden mittareiden käyttökelpoisuus päätöksenteossa. [Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 8/2018](#)).